

La biblioteka få gjere jobben sin!

Norsk bibliotekforeining meiner at norske bibliotek må ha rett til å kjøpe og låne ut digitale media utgjeve i Noreg etter same prinsipp som fysiske media. Dette må Kultur- og likestillingsdepartementet følgje opp. Dagens situasjon gjer det mogleg for leverandørane å stenge tilgangen til digital litteratur over natta. Det er ikkje haldbart. Difor må styresmaktene slå fast at bøker som blir utgitte i Noreg skal finnast tilgjengeleg i biblioteka uavhengig av om dei er fysiske eller digitale.

Norske bibliotek har lånt ut bøker i nesten 250 år. Det er ein viktig del av oppdraget med å fremme opplysning, utdanning og anna kulturell verksemd. Forlagsbransjen si handtering av overgangen frå fysiske til digitale format er med på å undergrave dette oppdraget.

Norsk bibliotekforeining ser at mange lånarar er misnøgde med tilbodet biblioteka kan gje av e-bøker og lydbøker. Dårleg kommuneøkonomi er ein grunn, men det største problemet er at delar av det digitale tilbodet ikkje er tilgjengeleg for biblioteka i det heile. Aviser går over til heildigitale utgåver utan å gjera dei tilgjengelege for biblioteka. Forlaga nektar å selje digitale lærebøker til folkebiblioteka. Forlaga set prisar som gjer det mykje dyrare å formidle digital litteratur enn fysiske bøker.

Norsk bibliotekforeining meiner at når ein ser opphavsrett, forfatarøkonomi og forlagsøkonomi i samanheng, har staten høve til å fastsetje reglar som gjev biblioteka rett til å kjøpe og låne ut digitale media. Både forfatarar og forlag vil då få betalt på same måte som dei gjer for fysiske media. Bibliotekvederlaget er allereie gjort formatuavhengig og er tilpassa at enkelte sjangrar går meir og meir digitalt.

Kulturdepartementet arbeider no med ei utgreiing om det juridiske grunnlaget for å innføre ein utlånsrett for biblioteka. Stortinget var tydeleg på at det er ønskeleg med utlånsrett då dei jobba med boklova. Det er viktig at departementet no følgjer opp og finn ei løysing på dette.

Angrep på bibliotek er angrep på kunnskap og demokrati

Alle mennesker har grunnleggende rett til frihet til å tilegne seg kunnskap, uttrykke seg fritt og delta i framgang og utvikling i sine samfunn.

Biblioteket er garantister for disse rettighetene, og sikrer demokrati, deltaking og ytringsfrihet der disse virker. Bibliotekene inngår i et verdensomspennende nettverk som bygger opp et forsvarsverk for å forsvare demokratiet gjennom å sikre kunnskap, og å motarbeide desinformasjon.

Vi ser allikevel at disse institusjonene verden over blir angrepet. Det være seg gjennom sensur eller angrep på muligheter til å utføre sine oppgaver som kunnskapsbyggere, ved å gripe inn med politisk styring av innhold eller sensurering av medier. Eller gjennom angrep på bibliotek og andre kulturinstitusjoner gjennom bombing og som mål i krigføring.

Gjennom Haag-konvensjonen gis kulturarvinstitusjoner særlig beskyttelse i krig, slik også sykehus, skoler og helseinstitusjoner har. I Gaza, Ukraina og i andre krigsområder

er bibliotek og museer blitt bombet, og hele samlinger er jevnet med jorden. I konkret og overført betydning er dette et angrep på kunnskap og demokrati, og må fordømmes. Kunnskap er et mektig våpen, og Norsk bibliotekforening fordømmer de angrepene bibliotekene opplever over hele verden.

Bibliotekenes verdi og funksjon overstiger nasjonale landegrenser, og representerer en tilgang til kunnskap både digitalt og fysisk. Det er også i tråd med grunnprinsippene i FNs bærekraftsmål, om å ha alle med.

Deling av kunnskap er en sentral verdi for bibliotek, og Norsk bibliotekforening skal fortsette vårt internasjonale samarbeid og engasjement.

Lag en lesestrategi som varer hele livet

Norsk bibliotekforening mener lesing er en grunnleggende rettighet og en forutsetning for en opplyst befolkning som er i stand til å orientere seg, bidra til samfunnet og å ta del i demokratiet. For det enkelte menneske er lesing en avgjørende ferdighet. Det er nødvendig å sikre grunnleggende lesekompetanse og lesing som aktivitet for hele befolkningen, gjennom hele livet.

Bibliotekenes rolle må tydeliggjøres, og følges opp med mandat og ressurser i arbeidet med lesestrategi. Lesing og litteratur er og blir en av bibliotekenes kjerneoppgaver. Kildekritikk, arbeid mot desinformasjon og å hindre digitalt utenforskap er også en del av bibliotekenes samfunnsoppdrag.

Alle typer bibliotek bidrar til å styrke lesing og øke kompetansen på tekstforståelse, dybdelesing og kildekritikk. Samarbeid mellom folkebibliotek, skolebibliotek og fag- og forskningsbibliotek er avgjørende, og det må være fokus på å sikre at folk ikke faller fra i overgangen mellom de ulike bibliotektypene.

Bibliotekene står i en særposisjon ved at vi når hele befolkningen gjennom hele livet. Med dagens lesekrise som bakteppe er det nødvendig med en helhetlig satsing.

Norsk bibliotekforening mener at lesing bør inngå som en del av alle politikkområder, og ikke begrenses til kun kunnskaps- og utdanningsområdet. Norsk bibliotekforening mener at det er nødvendig med en grundig og helhetlig gjennomgang av lesefeltet, med en kartlegging av utfordringer og mulighet, og at dette best sikres gjennom en NOU.

Norsk bibliotekforening vil særlig understreke at

- arbeidet med lesing må være preget av et langsiktig perspektiv
- arbeidet med lesing bør rettes mot hele befolkningen, i alle aldre
- nasjonale standarder for skolebibliotek vil gi like muligheter til å utvikle elevenes leseferdigheter
- gode leseopplevelser skaper sterke lesere
- å skape lesekultur er vårt felles ansvar
- det bør utarbeides en NOU om lesing